

hibára mégis rá kell mutatnom, már csak azért is, hogy az író *legközelebbi* munkájában ezeket elkerülje. Bántó az egység hiánya a Sajó Sándorról írt cikkekben, mert bevezetése nem lírikusról, hanem naturalista régényíróról írt dolgozathoz illő. Költészetében a fajmagyar vonásokat nagyon hangsúlyozza — és joggal — de e faji jelleget tévesen magyarázza «keleti vér»-ből. — Kozma költészete jellemzésénél ellenmondás, hogy a költő «gondolata a földi élet határán túl nem száll», mikor, mint később idézi, hitvallása a költőnek; «a szabadság fenn magasan ég s föld között van» stb. — Kerülnie kell Alszegehynék a semmitmondó frázisokat, mint pl. Kozmáról: «költészete erős érzelmi meghatódás alkalmából sarjad.» (Melyik költő nem «sarjad» ebből?) — «Kozma költészetét a szív jellemzi, teszi *egyénivé.*» (!) — «Minden sora meleg, minden gondolata a szíven szűrődik át. A gondolatot éppen ez teszi poézissé!» — «Ha a nap süt túlerősen (helyesebben: túlerősen süt) vagy az utcán nagy a sár, beteszi ablakának fatábláit, családjának körébe telepszik.» A bölcs, aki ezt teszi: Sajó Sándor. De nem minden ember ezt teszi-e, aki azért még nem Sajó? — De Sajó sem mindig kerüli a napfényt, egy megelőző lapon Vargha Gyulával együtt a «város fiai» ők (valóban? Vargha is, aki «paterna rura exercet bobus?»), s «nem a nyomor tanyái felé, hanem a rendezett utcára néz az ablakuk; a nap szépen süt le íróasztalukra és a napsütéssel állandó vallásos megnyugvás tér a lelkükbe.» Úgy látszik, ez a napsütés hiányzik Kozma Andor íróasztaláról! Aztán: Sajó «költeményei érzések és hangulatok: nem gondolatok sorával tesz világfelfogásáról tanúságot. De ami ebből a világfelfogásból kibontakozik, az a józan, békés, alapjában vallásos polgárember életnézete. Ezt mindössze két vonás teszi egyénibb színűvé: a kötelességtudásnak az öntudatlanul Fichtével egyező hangsúlyozása és az, hogy mindent az emberi szempontjából ítél meg.» Látnivaló, hogy míg az író a középső mondatot leírta, elfeledte, hogy a harmadik mondat az elsőnek ellenmond. Sajó először érzésével fejezi ki világfelfogását, aztán meg ítéleteivel. Az ilyen üres, semmitmondó jellemzésekből csaknem minden lapon csokrot lehetne gyűjteni a könyvből.

A szerző e cikkeket előbb mint szerkesztő, saját lapjában közölte, de feledni látszott, hogy van egy nála is tekintélyesebb szerkesztő, s ez az olvasóközönség. E szerkesztőnek is megvannak a maga papirkosarai: s jaj a könyvnek, ha behull.

HARTMANN JÁNOS.

Benedek Marcell: A modern magyar irodalom. Budapest, 1924. Béta r.-t. 16-r., 121 lap.

A könyv bevezetéséből megtudjuk, hogy az irodalomtörténet nem tudomány; hanem művészet, amelyhez megértő- és átélőképesség, ízlés- és forma-érzék, egyéni világnézet, szerkesztő- és stilizálóképesség és «természetesen» tudás is kell. Ezeket előrebocsátva, az író megírja az új magyar költészet fejlődését. Eleve meg kell állapítanunk, hogy könyve fölényes hangon írt, elfogult, sokszor ízléstelen és irányzatos munka. Annyi ellentmondás, tévedés és gyöngeség van benne, hogy nem is kellene vele foglalkoznunk, ha nem volna

veszedelmes is. Veszedelmes, mert rosszakaratúan céltudatos, és veszedelmes, mert társalgó formában, szellemeskedve és hamisan pointírozva, valótlanságokat hirdet, igazságtalan, és nincs mértéke.

A «művészet erkölcsanát» Ady költeményeivel kapcsolatban fejti ki: az erkölcs: a komolyság; komolyan venni a szerelmet bármilyen formájában, törvényes-e, vagy nem, érzéki-e vagy nem. A vallásos *korlátoktól* — úgymond — az emberek mind sűrűbben szabadulnak. Szociális forradalom van. Budapest a magyar nagyváros: úgy kell venni, ahogy van. A pesti nyelv irodalomba «mentését» nem tartja jónak, de elismeri a jogosultságát. A diadalmas naturalizmus előtt kár «ellenzőt tenni» az író szemére.

Ezek Benedek alapvető szempontjai. Módszere a német irodalomtörténetírásban már nem új «generáció-elmélet». Az apák nemzedékét fölváltják a fiúk és mellettük már nő a legújabb nemzedék, amelyet — «*nagy szerencséje van*» — a «hivatalos fellegrákokba» még be nem jutott fiúk támogatnak, akik «*még mindig* nem válhattak akadémiává». Az alaptónus ez: minden, amit a «hivatalos» irodalomtörténetírás mond, rossz. Az apák és fiúk között harc nincs. Az apák epigónok, a fiúk a tehetségek. Forradalom nem volt az irodalomban, csak *fejlődés*, persze amit Benedek lát fejlődésnek: zenítje a «diadalmas» naturalizmus, hegycsúcsai a három nagy tehetség, Móricz, Ady és Babits. Mindenki, aki (Benedek és társai szerint) hozzájuk vezet, elfutár volt: ez fejlődés; érdem, ha valami rokonság látszik bennük a «fiuk»-kal; a többiek a «sötét völgyben» ülnek. Van közöttük, aki kiméletet érdemel: Rákosi Jenő, Benedek Elek — jaj a többinek! A cinikus Mikszáthban «a romboláshoz sincs elég lendület». Herczeget nagyon lekicsinyli. Semmivel sem foglalkozik komolyan, neki minden csak «sikerül» — de minden csak *csinálva* van és nem ragad magával — Kozma *okosabb*, mint lírikusnak szabad volna (!), szatirikusnak élesszemű, csak azt az egy *gyilkos* szót nem találja meg; Bárd Miklós érzéseinek kifejezését a *szemérem* gáncsolja el, (ami Babitsnál erény), a szemérem pedig nagy *erény*, ha egy akaratlan stb. szó *erőszakot tesz rajta* néha-néha. — Egyébként is erőltetett szempontokból, kikapott és odávetett vonásokkal, felületesen rajzolja az írókat. De jó társaságban vannak. Petőfi túláradó egyéniségét is alárendelte a közösségnek, amely az életéért küzdő nemzet kollektív érzelmeit fejezte ki. A forma Arany kései műveiben már modorossá kezdett válni. Jókainak gyenge volt az akarata, gerince, logikája (!). — Az «apák» közül Pekár Gyulának, Werner Gyulának a neve sem szerepel: kell a hely Palágyi Lajosnak, Kádár Endrének, Raith Tivadarnak és sok másnak.

Látónivaló: Herczeg Ferenc a «kurzusban» nem volt elég liberális, Pekár meg épen «kurzista» — ezek Benedek «művészi» szempontjai.

Voltak persze megértőbb *apák* is. Bródy «kétségtelenül nagy tehetség»: mikor még egy merész lépés volt hátra a naturalizmus diadalához: ezt Bródy tette meg a *Dadával*. Gárdonyinak érdeme, hogy a szerelmem problémájában (*Az a hatalmas harmadik*) összetalálkozik az ifju nemzedékkel. Vajda János már Ady előtt kigondolta azt, hogy *ki látott engem?*, Kiss József, hogy *senki rokonja, se vja-fia*. Makai Emil versei szívmelláthatóan hatottak a kezdő Adyra; Heltai Jenőnek először «jelentett valamit» Párizs. Íme a másik szempont: a *fejlődés*, a *nagyok* felé. A «hivatalos» irodalomtörténetírás,

amely csak téglát hord, ezeket a nagy dolgokat nem látta meg, mert nem is tudja, mi az a fejlődés. Egyáltalában nem ért semmihez. Benedek sokkal tisztábban lát mindent. A modern magyar drámairodalom pl. (Molnár, Szomory) nem modern, nem dráma és nem irodalom — de épen annyira magyar, mint a nagyvárosi magyar élet — tehát magyar. Mert a hivatalos irodalom-történet tagadja.

Ezek után nem kell részleteznem, hogy mit ír Móriczról, Adyról, Babitsról. Móricz igazibb művész — mondja — semhogy moralizálna. A parasztja trágár beszédű és érzéki természetű, tehát igaz. Ady? «Fötémáit» kell elolvasni, meg a Benedek erkölcstanát hozzá. Végeredmény: komédia a hazafiatlanság vádja, még nagyobb komédia, hogy a hagyományok lerombolásával vádolták. «A nyíltan nevükön nevezett királyi életigények bevállása» várt rá; «nyelvében stílusában, formakincsében a magyar költészetnek minden értékes hagyománya fel van halmozva». Ő a «szociális forradalom legnagyobb magyar költője».

Benedek csak ezt az *egy* komoly irodalmi problémát ismeri: a szociális forradalmat. Csak *egy* művészi irányt lát: a naturalizmus diadalát. Veszedelem, hogy ezt hirdeti. Mégis, könyvének nem ez a legnagyobb baja. Ez csak a valóságnak meg nem felelő beállítás, vagy merő, de alapos tévedés. Nagyobb bűne, hogy ebben elfogulva, csak ebből a szempontból, rosszakaratú céltudatossággal «hivatalos vélemények ellen akar hadakozni» és felületes ítéletekkel, henyén vagdalkozva, értékeket rombol. Veszedelmes, mert ezt fölényes hangon, művészi szempontokat hangoztatva, a tudás leple alatt teszi.

GÁLOS REZSŐ.

Nagyszalontai gyűjtés. Gyűjtötte a Folklore Fellows Magyar Osztályának nagyszalontai Gyűjtő Szövetsége. *Kodály Zoltán* közreműködésével szerkesztette *Szendrey Zsigmond*. (Magyar Népköltési Gyűjtemény. XIV. kötet.) Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest, Athenaeum, 1924. 8-r.

A *Magyar népköltési gyűjteménynek* ez az új kötete egyszersmind első, nyomtatásban megjelent tanúbizonysága annak a magyaránny és nagyértékű gyűjtőbuzgalomnak, mely nálunk a Folklore Fellows gyűjtő szövetségeinek munkája nyomán megindult. Kár, hogy a gyűjtés megakadt, mert a magyar szellemi néprajz igen sok értékes terméke rejtekben marad, azután meg észrevétlenül elpusztul. Ez pedig nemzeti veszedelem, főként ma, mikor a maroknyi területre szorult magyar sokkal jobban érzi az idegen fajok ostromát, mint azelőtt. Néphagyományainknak — bármily nemzetközi jelentésű is e szó: néphagyomány — alaki és tárgyi tekintetben is van valami sajátos vonása, mely a környező fajokétól megkülönbözteti, s önmagunk, faji szellemünk, művelődési értékeink megbecsülését jelenti, ha összegyűjtjük, amíg nem késő.

A *Nagyszalontai gyűjtés* anyagát két kiváló, lelkes folklorista és 28 kis diák hordta össze, mondhatni: nagy buzgalommal és szép eredménnyel. Nem ártott volna a gyűjtés sikerének, ha a gyűjtők gárdájában még több felnőtt egyén tevékenykedett volna, mert bármily igaz az, hogy sok hagyó-